

De Volkskrant

Het water zakt in China's dorstige Noorden

Een enorm project moet Peking van water uit het zuiden voorzien. Maar vervuiling en droogte slaan toe. Is de groei van de economie en de bevolking nog bij te houden?

VAN ONZE CORRESPONDENT, ANNE MEIJDAM
2 januari 2014

PEKING - Met de rivier de Chaobai ten noorden van Peking komt het nooit meer goed. Die hoop heeft de 62-jarige Li Changchun allang opgegeven. 'Laten we eerlijk wezen', zegt de keuterboer terwijl hij over de kurkdroge oevers staart. 'Ik woon hier mijn hele leven en de laatste keer dat we konden vissen is haast twintig jaar geleden. Sindsdien hebben we geen water meer gezien.'

Drinkwater komt bij Li thuis nog gewoon uit de kraan, maar het bevoeien van zijn akkers is er allang niet meer bij. 'Ooit hadden we fruitbomen, nestelende zwanen; er liepen konijnen. Nu vertrekken jongeren zodra ze kunnen naar de stad. De streek is dood.' Hoe lang Li zelf nog denkt te blijven kan hij niet zeggen. 'Zodra ik enigszins hulpbehoevend word ga ik direct naar m'n dochter. Ja, die woont ook in Peking.'

De locatie van de metropool Peking is een belediging voor iedere intelligente stadsplanner. Meer dan twintig miljoen inwoners, in een klimaat als dat van dorre gebieden in Marokko. In de wijde omtrek is geen fatsoenlijke rivier te vinden, het aantal dagen per jaar dat het regent is snel geteld. Volgens het stedelijk waterbureau is de waterconsumptie in de hoofdstad gestegen tot 3,6 miljard kubieke meter per jaar, haast tweemaal de beschikbare jaarlijkse hoeveelheid. In de afgelopen veertig jaar is de grondwaterspiegel 300 meter gezakt.

De Pekingse wateractivist Zhang Junfeng leidt wandeltochten langs Pekings meest vervuilde sloten en kanalen, om stadgenoten de immense problemen duidelijk te maken. 'Ooit had de stad hooguit vier miljoen inwoners en die gebruikten ook nog relatief weinig water', zegt de 50-jarige ingenieur als we met vier belangstellenden in een buitenwijk een riool bekijken dat zwarte smurrie ongefilterd loost.

'Zodra het koud werd, begon het te stinken, want mensen wasten zich dan nauwelijks. Daar kwam drastisch verandering in met de bevolkingsexplosie en de introductie van moderne stedenbouw. Zoals het er nu uitziet groeit de stad nog tot 25- of zelfs 30 miljoen inwoners. Dat is onmogelijk.' De drie mannen en een vrouw lijken diep onder de indruk: 'Zou het wellicht verstandig zijn om water uit de wasmachine op te vangen en daarmee de auto te wassen?', oppert er een.

China heeft weinig energiebronnen of landbouwgrond en het land ontvangt veel minder water dan het wereldgemiddelde: niet meer dan eenderde ervan, en zeer ongelijk verdeeld over het land. Van al het water stroomt 80 procent door het zuiden, de machtige Jangtsekiang-delta meegerekend. En dat terwijl de helft van de bevolking in het droge noorden woont, waar de zwaar vervuilde Gele Rivier meestal de zee niet eens meer haalt. Al het beschikbare water is er dan, hoe giftig het ook is, allang uitgepompt voor de industrie en de landbouw.

Onveilig

'In zeker de helft van de steden is het drinkwater al onveilig', zegt Zhang, 'dat heeft recent onderzoek aangetoond. En, stel het je even voor, meer dan 70 procent van het grondwater in het noorden is niet meer geschikt voor de mens. Je kunt je er eigenlijk niet eens meer mee wassen. Zo erg is het.'

De Chinese partijtop bestaat vanouds voor een groot deel uit ingenieurs; die denken niet klein, ook niet bij waterproblemen. Mao Zedong zei eens dat het wellicht voor het Noorden verstandig is wat water te lenen van het Zuiden en dat besloten de autoriteiten inderdaad uit te voeren. Het ambitieuze Zuid-Noord-waterproject verbindt de Jangtsekiang met de Gele rivier, met 3.000 kilometer aan nieuwe tunnels en kanalen. De eerste fase van het traject is vrijwel klaar, aan de middenroute wordt volgend jaar de laatste hand gelegd. Daarna volgt het controversieelste deel, dat begint in het ecologisch fragiele Himalayagebergte. Als alles naar wens verloopt, leiden de 59 miljard euro kostende werken haast 50 miljard kubieke meter water om.

Het klinkt als een hoogst noodzakelijk investering, maar het water dat nu al wordt aangeleverd blijkt zeer vervuild. En, waarschuwen ecologen, het dorstige noorden gaat uiteindelijk de waterrijke gebieden droogpompen. Net als de Gele Rivier zou de Jangtsekiang dan wellicht inkrimpen tot een vergiftigd stroompje. De afgelopen tientallen jaren zijn 28 duizend rivieren drooggevallen.

Ontzilten

'Mogelijk zou zelfs zeewater ontzilten een beter alternatief zijn', zegt de Nederlandse afvalwaterdeskundige Ben Janssen, die met zijn bedrijf Greentech een hoogwaardige waterzuiveringsinstallatie heeft gebouwd buiten Peking. 'In de kuststad Tianjin doen ze dat al. Het blijkt per kubieke meter goedkoper dan de geraamde kosten van het Zuid-Noordproject. Gezien de kosten kun je het water niet veel verder dan 100 kilometer het binnenland in pompen, maar Peking zou er uitstekend mee kunnen worden bediend.'

Ook waterbesparing zou helpen, maar dan moet de prijs omhoog en daar lijkt de Chinese regering voor terug te schrikken. Om de bevolking niet tegen zich in het harnas te jagen, subsidieert zij water, net als elektriciteit, zwaar. De prijs voor consumenten ligt gemiddeld op 10 procent van die in Europa. 'Chinezen zijn gewend dat het haast niets kost om de kraan open te draaien en zo wordt er ook mee omgegaan', zegt Janssen. 'De verspilling is enorm.' Dat geldt des te meer voor de merendeels hopeloos inefficiënte industrie. Zo staat het overgrote deel van de kolencentrales in het noorden - waar ze enorme hoeveelheden schaars water opslokken. Daarom heeft Peking een verbruikslimiet afgekondigd en worden er nu meer centrales in het zuiden gebouwd.

Gobiwoestijn

'Luchtvervuiling is het eerste waaraan mensen denken als de milieuproblemen in dit land ter sprake komen', zegt Wang Zhansheng, die als hoogleraar ecologie verbonden is aan de universiteit van Tsinghua. 'Maar in wezen kost water ons de meeste hoofdbrekens. Ga maar eens op zoek naar de Gobiwoestijn. Uitlopers daarvan vind je al op amper 100 kilometer van de stad.'

Vijftig jaar geleden mat de Gobi-woestijn 137 duizend vierkante kilometer. Nu is dat 386 duizend.

De streek rond Huailai, net ten oosten van Peking, wordt officieel een 'natuurlijke woestijn' genoemd, maar die term heeft Yan Hongmei altijd onbegrijpelijk gevonden. 'De 30-jarige moeder verdient haar brood met het begeleiden van filmploegen die verlegen zitten om woenstijns scènes. 'Sommigen zeggen dat dit het gevolg is van klimaatverandering; anderen wijzen op het waterverbruik. Maar ik zag het gebeuren toen ik klein was. Steeds meer zand en steeds minder regen. De bronnen droogden op en iedereen trok weg. Wij zijn hier als enigen achtergebleven', zegt ze, verwijzend naar haar echtgenoot en dochter. 'De filmindustrie betaalt redelijk, dus ontevreden zijn we niet; maar een toekomst? In ieder geval niet voor onze dochter. Die gaat over een paar jaar naar Peking.'